

**ĐẠI HỌC HUẾ**  
**TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC**

**BÙI TIẾN SỸ**

**ĐẶC ĐIỂM TÙY BÚT Ở ĐÔ THỊ MIỀN NAM**  
**(1954 – 1975)**

**Chuyên ngành: Văn học Việt Nam**  
**Mã số: 62 22 01 21**

**LUẬN ÁN TIẾN SĨ**  
**VĂN HỌC VIỆT NAM**

Huế, 2016

Công trình được hoàn thành tại: .....  
.....

Người hướng dẫn khoa học:

1. ....
2. ....

Phản biện 1: .....  
.....

Phản biện 2: .....  
.....

Phản biện 3: .....  
.....

Luận án sẽ được bảo vệ tại Hội đồng chấm Luận án cấp  
Đại học Huế họp tại: .....

Vào..... giờ..... ngày..... tháng..... năm.....

Có thể tìm hiểu luận án tại thư viện: .....  
.....  
.....

**CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ  
CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN**

1. Bùi Tiến Sỹ (2010), “Vài nét văn hóa Hà Nội xưa qua một số tác phẩm văn học của nhà văn – chiến sĩ tình báo Vũ Bằng”, *Tạp chí Sinh hoạt lý luận*, số 5(102)2010.
2. Bùi Tiến Sỹ (2013), “Nét mới của tùy bút văn học miền Nam (1954 – 1975) nhìn từ lý thuyết tiếp nhận”, *Kỷ yếu Hội nghị khoa học trẻ lần thứ VIII*, tập 2, Đại học Khoa học – Đại học Huế.
3. Bùi Tiến Sỹ (2014), “Yếu tố phân tâm học trong một số tác phẩm tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)”, *Phân tâm học với văn học* (Hồ Thế Hà & Nguyễn Thành chủ biên), NXB Đại học Huế, 2014.
4. Bùi Tiến Sỹ (2016), “Những vấn đề đặt ra trong nghiên cứu tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)”, *Tạp chí Khoa học*, Đại học Huế.
5. Bùi Tiến Sỹ (2016), “Dấu ấn văn hóa Việt Nam trong một số tác phẩm tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)”, *Tạp chí Khoa học xã hội miền Trung*, Viện Khoa học xã hội vùng Trung Bộ.

## MỞ ĐẦU

### 1. Lý do chọn đề tài

Trong tiến trình phát triển của văn xuôi Việt Nam hiện đại, tùy bút là một thể loại có vị trí quan trọng. Nó góp phần làm cho diện mạo của nền văn học dân tộc trở nên đa dạng, phong phú. Đây cũng là thể loại làm nên danh tiếng cho nhiều nhà văn; sự nghiệp sáng tác của họ được đánh dấu bằng những thiên tùy bút có giá trị lớn lao cả về nội dung tư tưởng lẫn hình thức nghệ thuật.

Lâu nay, văn học miền Nam Việt Nam giai đoạn 1954 - 1975 nói chung, mảng tùy bút nói riêng, vẫn còn là một đối tượng ít được nghiên cứu. Vì nhiều lý do khác nhau, nhiều tác phẩm có giá trị của văn học miền Nam trước 1975 vẫn còn xa lạ đối với công chúng đương đại, mặc dù về lý thuyết, đây là một bộ phận không thể chối bỏ của lịch sử văn học Việt Nam.

Tuy tồn tại trong một khoảng thời gian không dài, chỉ hơn hai thập niên (từ 1954 đến 1975) nhưng văn học miền Nam Việt Nam đã để lại một di sản phong phú về thể loại, đồ sộ về số lượng và phức tạp về nội dung, tư tưởng. Đó là một nền văn học sinh động với nhiều sắc thái, khuynh hướng, dòng mạch, thành phần khác nhau, từ truyền thống cho đến hiện đại; từ yêu nước, cách mạng cho đến tay sai, phản cách mạng... Nó phản chiếu một cách khách quan thực trạng xã hội, tâm lý thời đại của miền Nam Việt Nam dưới chính thể Việt Nam Cộng hòa.

Là một thể loại văn học phát triển trong hoàn cảnh lịch sử chính trị đầy biến động, phức tạp, *tùy bút ở đô thị miền Nam* có những thành tựu và giá trị riêng không thể phủ nhận. Nó vừa thể hiện một cách sinh động hiện thực xã hội, thực tế đời sống lại vừa gián tiếp bộc lộ diện mạo của nền văn học nghệ thuật, chân dung của chính nhà văn thông qua những suy tư, những ý hướng mà họ đã gửi gắm vào trong trang viết. Tùy bút do vậy còn là một thể loại có vai trò kiến tạo đối với nền văn học miền Nam Việt Nam giai đoạn 1954 – 1975. Như vậy, nghiên

cứu về tùy bút ở khu vực đô thị miền Nam ngoài việc để nhận thức một thể loại, còn có ý nghĩa tìm hiểu những vấn đề mang tính quy luật và bản chất đối với quá trình lịch sử của văn học miền Nam giai đoạn 1954 – 1975.

Chọn đề tài “Đặc điểm tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)” chúng tôi hướng đến *mục tiêu, nhiệm vụ* cụ thể như sau:

*Về phương diện lý thuyết:* Nghiên cứu quá trình hình thành, phát triển của tùy bút ở đô thị miền Nam để tìm ra đặc điểm quy luật vận động của thể loại này trong mối quan hệ tương tác với các thể loại văn học khác. Việc làm này là để đưa ra cái nhìn khách quan, thỏa đáng và khoa học hơn về *một thể loại của văn học miền Nam Việt Nam mà lâu nay vẫn chưa được biết đến nhiều và thậm chí còn bị hiểu nhầm*. Đồng thời, đây cũng là cơ sở để hướng đến việc giải quyết những vấn đề còn vướng mắc về cách tiếp cận, cách nghiên cứu, cách hiểu đối với văn học miền Nam trong một giai đoạn lịch sử đầy biến động (1954 – 1975).

*Về phương diện thực tiễn:* Các kết quả của luận án có thể ứng dụng vào giảng dạy, nghiên cứu, học tập... về văn học đô thị miền Nam nói chung, về tùy bút ở khu vực đô thị miền Nam (1954 – 1975) nói riêng. Đây là cách nhìn nhận mở, là sự đối thoại mới từ cấp độ tư tưởng xét trong mối tương tác giữa văn chương và cuộc sống nhằm có cái nhìn đa chiều về một vùng văn hóa, văn học.

## **2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu**

### **2.1. Đối tượng nghiên cứu**

Với mục đích chỉ ra các đặc điểm nổi bật của tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975), đối tượng nghiên cứu của luận án là các tác phẩm tùy bút văn học ở đô thị miền Nam giai đoạn từ 1954 đến 1975 gắn với một số tác giả tiêu biểu như: Vũ Bằng, Bình Nguyên Lộc, Sơn Nam, Nguyễn Xuân Hoàng, Võ Phiến, Mai Thảo, Nguyễn Ngọc Lan... và một số tác giả, tác phẩm khác.

## **2.2. Phạm vi nghiên cứu**

Về thời gian: các tác phẩm tùy bút được xuất bản trong khoảng thời gian từ 1954 đến 1975.

Về không gian: các đô thị như Sài Gòn, Huế và một vài thành phố khác của miền Nam Việt Nam.

Về tác giả, tác phẩm: những tác phẩm tùy bút gắn với một số tên tuổi tiêu biểu như Vũ Bằng, Võ Phiến, Nguyễn Xuân Hoàng, Nguyễn Ngọc Lan, Mai Thảo... Đây là những nhà văn nổi bật trong đời sống văn học miền Nam nói chung và có nhiều thành công ở thể loại tùy bút.

Trong quá trình khảo sát, chúng tôi tập trung phân tích, làm sáng tỏ các vấn đề liên quan đến việc nghiên cứu tùy bút ở đô thị miền Nam; diện mạo, cảm hứng thời đại và đặc điểm nghệ thuật của thể loại này.

## **3. Phương pháp nghiên cứu**

Với đề tài này, chúng tôi sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau: phương pháp chọn mẫu (case study), phương pháp phân tích - tổng hợp, phương pháp cấu trúc - hệ thống, phương pháp so sánh - đối chiếu.

## **4. Đóng góp mới của luận án**

Nghiên cứu tùy bút ở đô thị miền Nam trong giai đoạn 1954 – 1975, chúng tôi mong muốn sẽ đạt được những mục tiêu, những đóng góp mới:

Luận án hướng đến việc tìm ra quy luật vận động của tùy bút ở đô thị miền Nam thông qua nghiên cứu quá trình hình thành, phát triển của thể loại này.

Đánh giá một cách có hệ thống, đầy đủ và khách quan về tùy bút ở đô thị miền Nam cả về thành tựu và hạn chế. Chỉ ra các đặc điểm cơ bản nhất của tùy bút ở đô thị miền Nam thông qua các tác giả, tác phẩm tiêu biểu; từ đó làm cơ sở khẳng định vị trí cũng như những đóng góp của nó vào thành tựu của văn xuôi Việt Nam hiện đại.

Luận án hi vọng sẽ góp phần đánh giá một cách công bằng, khách quan hơn về một số trường hợp (tác giả, tác phẩm) tùy bút cụ

thể mà lâu nay vì nhiều lý do, ý kiến của các nhà chuyên môn vẫn còn nhiều khác biệt.

Luận án hi vọng sẽ là một tài liệu tham khảo hữu ích cho việc tìm hiểu, nghiên cứu và giảng dạy về tùy bút ở đô thị miền Nam nói riêng, văn học miền Nam Việt Nam (1954 – 1975) nói chung.

## **5. Bố cục của luận án**

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận và Tài liệu tham khảo, nội dung của luận án được triển khai thành bốn chương:

Chương 1. Tổng quan vấn đề nghiên cứu.

Chương 2. Diện mạo tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975).

Chương 3. Cảm hứng thời đại trong tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975).

Chương 4. Đặc điểm nghệ thuật tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975).

## **NỘI DUNG**

### **CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU**

#### **1.1. Tình hình nghiên cứu tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)**

##### ***1.1.1. Thể loại tùy bút trong cái nhìn chung về văn học miền Nam***

*Tình hình nghiên cứu ở khu vực đô thị miền Nam:* Ban đầu, văn học đô thị miền Nam 1954 – 1975 được nghiên cứu, giới thiệu qua những bài viết điểm sách, giới thiệu sách, những bài phê bình văn học... về sau có thêm một số công trình nghiên cứu. Nhìn chung, những nghiên cứu ở miền Nam từ 1954 đến 1975 vừa có cái nhìn tổng thể về sáng tác vừa có cái nhìn cụ thể qua một số khía cạnh của các tác giả, qua đó đánh giá thành công cũng như chỉ rõ những hạn chế, đặc điểm của từng cây bút, sự đóng góp của họ cho văn học miền Nam.

*Tình hình nghiên cứu ở khu vực miền Bắc:* Từ 1954 đến 1975, giới nghiên cứu, phê bình ở miền Bắc lúc bấy giờ thường phê phán, đả kích và phủ nhận tất cả những gì thuộc về văn học miền Nam. Tuy nhiên, từ những năm 80 của thế kỷ XX trở lại đây, trong xu thế đổi mới, việc nghiên cứu văn học đô thị miền Nam nói chung đã có nhiều

chuyển biến, thay đổi. Đã có nhiều bài viết về văn học đô thị miền Nam (1954 – 1975) với những cách tiếp cận mới mẻ, đa dạng hơn. Đã có nhiều công trình nghiên cứu mang lại một cách nhìn khách quan, công bằng hơn đối với văn học miền Nam.

*Tình hình nghiên cứu ở Hải ngoại:* Về cơ bản, các nghiên cứu ở hải ngoại một mặt đã cung cấp thêm nhiều thông tin đáng lưu ý, đưa ra được những nhận định có giá trị trong quá trình thẩm định văn học miền Nam Việt Nam; mặt khác, cũng bộc lộ nhiều hạn chế do định kiến, thiếu khách quan trong cách phân tích, lý giải các vấn đề văn học.

### **1.1.2. Những nghiên cứu cụ thể về tùy bút ở đô thị miền Nam**

*Vấn đề thể loại:* lâu nay, khi nói đến tùy bút thì đa số trong giới nghiên cứu vẫn chỉ tập trung về tùy bút miền Bắc, còn tùy bút miền Nam (1954 – 1975) vẫn còn là một khoảng trống và thật sự chưa có một công trình chuyên biệt cụ thể nào nghiên cứu một cách có hệ thống về vấn đề này.

*Tác giả, tác phẩm tùy bút:* Các tác giả, tác phẩm đã được nghiên cứu: Vũ Bằng, Bình Nguyên Lộc, Sơn Nam; Các Tác giả, tác phẩm tùy bút bước đầu được nghiên cứu: Võ Phiến, Nguyễn Xuân Hoàng, Mai Thảo; Một số tác giả, tác phẩm tùy bút vẫn chưa được quan tâm, đề cập đến: Thanh Tâm Tuyền, Nguyễn Xuân Hoàng, N. T. P. Dung, Phan Du, Trùng Dương, Nguyễn Thị Hoàng, Dương Nghiễm Mậu, Lãng Nhân, Doãn Quốc Sỹ, Kiệt Tấn, Nguyễn Sĩ Tế, Nguyễn Đình Toàn, Hồ Hữu Tường, Huỳnh Hữu Ủy, Thế Uyên, Đỗ Thúc Vịnh, Kinh Dương Vương, Bửu Ý...

## **1.2. Đánh giá về tình hình nghiên cứu tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)**

### **1.2.1. Đánh giá chung**

Qua thực tế nghiên cứu về tùy bút ở đô thị miền Nam, chúng tôi nhận thấy có một số điểm nổi lên như sau:



*Thứ nhất*, việc nghiên cứu, giới thiệu văn học miền Nam Việt Nam trước 1975 diễn ra khá sớm ở cả hai miền Nam, Bắc và cả hải ngoại. Mỗi nơi đều có những thành tựu và hạn chế nhất định:

Ở miền Bắc, trong giai đoạn từ 1954 đến 1975, do đặc điểm của một nền văn học lấy nhiệm vụ đấu tranh thống nhất đất nước và xây dựng chủ nghĩa xã hội làm mục tiêu chính nên việc nghiên cứu về văn học miền Nam, trong đó có tùy bút, được thực hiện chủ yếu trên tinh thần phê phán. Phải đến 1986 trở về sau này thì tình hình mới thực sự biến chuyển; đã có nhiều công trình nghiên cứu với quy mô khác nhau được xuất bản và việc đánh giá văn học miền Nam nói chung, tùy bút nói riêng đã có sự công bằng, khách quan hơn.

Ở miền Nam, từ 1954 đến 1975, mảng sáng tác được chú ý nhiều hơn so với mảng nghiên cứu, phê bình... Việc nghiên cứu văn học miền Nam nói chung, về tùy bút nói riêng còn nhiều hạn chế.

Ở hải ngoại, mặc dù có nhiều công trình nghiên cứu về văn học miền Nam Việt Nam nhưng rất hiếm những khảo cứu, đánh giá cụ thể về thể loại tùy bút.

Nhìn chung, các công trình nghiên cứu đã đề cập được một số khía cạnh của vấn đề song vẫn thiếu tính hệ thống.

*Thứ hai*, mặc dù các nhà nghiên cứu, phê bình đã mô tả được sự phát triển qua các chặng của văn học miền Nam trước 1975, nhưng kết quả nghiên cứu vẫn còn khiêm tốn; nhiều khoảng trống chưa được san lấp và nhận định nhiều chỗ chưa thật sự thỏa đáng. Tương tự, nghiên cứu về tùy bút đô thị miền Nam giai đoạn (1954 – 1975) cũng mới chỉ được thể hiện phần nào trong công trình của một số học giả; và cũng chưa có một công trình nào thật sự mang tính bao quát. Bên cạnh đó, khái niệm văn học đô thị miền Nam trước 1975 vẫn còn là một vấn đề gây tranh cãi, điều đó cũng tạo nên những “trở ngại” nhất định cho việc tiếp cận, nghiên cứu tùy bút.

*Thứ ba*, các giá trị của tùy bút ở đô thị miền Nam, đặc biệt là các giá trị về văn hóa, con người và lịch sử dân tộc mà bản thân các tác phẩm này chứa đựng là những điều không thể phủ nhận. Thực tế cho thấy: cũng như nhiều thể loại văn học khác, tùy bút văn học ở đô thị miền Nam luôn ẩn chứa những thông điệp mang nhiều nghĩa khác nhau, luôn biến động và rất khó khoanh vùng. Các tác phẩm tùy bút phát triển trong một hoàn cảnh lịch sử đặc biệt của dân tộc nhưng không phải vì thế mà bản thân chúng trở nên khép kín, với một vẻ mặt duy nhất dành cho tất cả mọi người đến với nó. Do đó, ở góc độ khoa học văn học, tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) luôn đòi hỏi những hình thức lí giải mới, tìm hiểu mới và nhiều hơn nữa.

### ***1.2.2. Những vấn đề đặt ra của luận án***

Từ những gì đã trình bày trên, có thể thấy rằng: đối với tùy bút ở đô thị miền Nam giai đoạn 1954 – 1975 còn nhiều vấn đề chưa được nghiên cứu một cách đầy đủ. Trong đó, việc xác định nội hàm, đặc điểm tùy bút ở đô thị miền Nam là một yêu cầu cấp thiết. Bởi vì chỉ như vậy thì mới có điều kiện để tiến tới giải quyết những vấn đề liên quan khác.

Tùy bút, với tư cách là một thể loại trong nền văn học miền Nam cũng có số phận lịch sử, quy luật vận động riêng. Sự phát triển của tùy bút không tách rời mà trái lại có quan hệ tương tác với các thể loại khác. Đây cũng là một vấn đề quan trọng cần được làm rõ. Trên cơ sở này, luận án sẽ góp phần tìm ra quy luật vận động của văn học miền Nam và rộng hơn, quy luật vận động của văn học Việt Nam nói chung.

Tiến hành nghiên cứu về tùy bút ở đô thị miền Nam là nhằm đưa ra cái nhìn khách quan, khoa học hơn về một thể loại tồn tại trong một giai đoạn lịch sử đầy biến động, qua đó có thể thấy được thành tựu cũng như những đặc điểm của nền văn học miền Nam Việt Nam giai đoạn 1954 – 1975. Từ đó, có thể góp phần đưa ra những nhận định rõ hơn về một nền văn học lâu nay vẫn còn nằm trong quên lãng.

Chọn đề tài “Đặc điểm tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975)” để nghiên cứu và đi vào phân tích những giá trị của tùy bút ở đô thị miền Nam, chúng tôi hi vọng sẽ có được một cách tiếp cận văn học không bị bó buộc từ những định kiến đã tồn tại bởi lịch sử, quan điểm và lập trường để đi vào tìm hiểu, nghiên cứu đối tượng với đúng chức năng, bản chất của văn chương. Từ thực tế nghiên cứu vấn đề, chúng tôi cho rằng, đề tài này sẽ có giá trị khoa học lẫn thực tiễn và mang ý nghĩa thời sự.

## **CHƯƠNG 2. DIỆN MẠO TÙY BÚT Ở ĐÔ THỊ MIỀN NAM (1954- 1975)**

### **2.1. Khái lược về văn học ở đô thị miền Nam**

#### **2.1.1. Bối cảnh chính trị - xã hội, văn hóa**

Năm 1954, ngày 20 tháng 7, Hiệp định Genève được ký kết, Việt Nam bị chia cắt thành hai miền với ranh giới là Vỹ tuyến 17. Miền Bắc Việt Nam tiến hành hàn gắn vết thương chiến tranh, từng bước xây dựng chủ nghĩa xã hội, làm hậu phương vững chắc cho miền Nam để từng bước tiến hành thống nhất đất nước. Miền Nam Việt Nam, kể từ 1954 cho đến 1975, tồn tại và phát triển dưới sự bảo trợ của người Mỹ và chính quyền Sài Gòn.

Bên cạnh đời sống chính trị, đời sống văn hóa, văn học ở miền Nam Việt Nam cũng khá phức tạp và đa dạng: Sự phát triển một cách “ồ ạt” của báo chí; sự ra đời của rất nhiều các nhà xuất bản, phát hành ở miền Nam... đã góp phần tạo nên sự phát triển cho đời sống văn hóa, văn học ở khu vực này.

#### **2.1.2. Các khuynh hướng chính của văn học ở đô thị miền Nam**

Hình thành và phát triển trong một bối cảnh chính trị, xã hội đặc biệt, văn học ở miền Nam Việt Nam (1954 – 1975) khá đa dạng, phong phú và đi theo nhiều khuynh hướng khác nhau. Nổi bật lên là một số khuynh hướng: *khuynh hướng phản cách mạng; khuynh hướng kháng chiến, yêu nước, tiến bộ; khuynh hướng gắn với triết học, tôn giáo.*

## **2.2. Tùỳ bút ở đô thị miền Nam - Khái niệm và quá trình vận động**

### **2.2.1. Tùỳ bút và Tùỳ bút ở đô thị miền Nam**

#### *Khái niệm và đặc trưng tùỳ bút*

Theo chúng tôi, tùỳ bút là một thể văn xuôi linh hoạt, dung hợp được nhiều yếu tố. Cảm xúc, cảm hứng trong tùỳ bút thường được bộc lộ một cách trực tiếp thông qua những kiểu ngôn ngữ, giọng điệu đặc trưng, lối kết cấu linh hoạt và được gói gém trong sự đa dạng của dung lượng.

Trên cơ sở đưa ra một cách tiếp cận về khái niệm tùỳ bút như trên, chúng tôi cho rằng, tùỳ bút có một số đặc trưng cơ bản sau: Một thể mang tính dung hợp; Tùỳ bút thường bộc lộ trực tiếp cảm hứng, cảm xúc của người viết, từ đó đưa ra những triết lý về cuộc đời; Đa dạng về dung lượng; Linh hoạt trong kết cấu; Ngôn ngữ và giọng điệu đặc trưng.

Tùỳ bút ở đô thị miền Nam là những tác phẩm tùỳ bút văn học được viết bởi các tác giả sống và làm việc ở miền Nam, được xuất bản bởi các nhà xuất bản tư nhân hoặc nhà nước thuộc chế độ Việt Nam Cộng hòa và lưu hành chủ yếu ở đô thị miền Nam Việt Nam từ 1954 đến 1975.

### **2.2.2. Quá trình vận động**

Khi đi vào khảo sát quá trình vận động của các tác phẩm tùỳ bút ở đô thị miền Nam, chúng tôi nhận thấy năm 1963 có vai trò như một ranh giới phân chia sự phát triển của thể loại. Sự khác biệt của thể loại tùỳ bút giữa hai giai đoạn này rất dễ nhận thấy trên nhiều phương diện. Và đây cũng là cơ sở để chúng tôi chia quá trình lịch sử của tùỳ bút thành hai giai đoạn: giai đoạn đầu (1954 – 1963) và giai đoạn thứ hai (1964 – 1975). Quá trình vận động ở các giai đoạn được thể hiện và gắn liền với sự xuất hiện của các tác giả, tác phẩm tiêu biểu của tùỳ bút ở đô thị miền Nam Việt Nam.

*Giai đoạn từ 1954 đến 1963.* Chặng đường đầu tiên của thể loại tùỳ bút ở đô thị miền Nam gắn với sự xuất hiện của một số tác phẩm

của Bình Nguyên Lộc, Vũ Bằng, Võ Phiến. Đây là những tác giả tùy bút điển hình trong mười năm đầu của văn học miền Nam Việt Nam. Tuy nhiên, tùy bút Vũ Bằng và Võ Phiến phải ở những năm sau 1963 mới thực sự nở rộ và để lại ấn tượng rõ nét nhất đối với độc giả vì ở giai đoạn này thì mỗi người chỉ mới có một tác phẩm tùy bút: Vũ Bằng là *Miếng ngon Hà Nội*, Võ Phiến là *Thư nhà*. Riêng trường hợp Bình Nguyên Lộc thì tập tùy bút *Những bước lang thang trên hè phố của gã Bình Nguyên Lộc* đã tạo nên một dấu ấn rõ nét. Và có thể nói: Bình Nguyên Lộc chính là trường hợp điển hình nhất tạo nên diện mạo cho tùy bút ở đô thị miền Nam trong giai đoạn từ 1954 đến 1963.

*Giai đoạn từ 1964 đến 1975.* Đây là giai đoạn mà tùy bút ở đô thị miền Nam thực sự nở rộ. Bên cạnh Vũ Bằng và Võ Phiến là hai nhà văn có sự tiếp nối và phát huy sở trường từ trước, thì trong giai đoạn này, tùy bút đã có thêm rất nhiều thành tựu mới của các tác giả như Mai Thảo, Sơn Nam, Nguyễn Xuân Hoàng, Nguyễn Ngọc Lan, Thanh Tâm Tuyền... và nhiều gương mặt khác. Các tác giả này, mỗi người một vẻ, đã đem lại cho tùy bút ở đô thị miền Nam một sự đa dạng trong phong cách thể hiện, trong cách nhìn nhận về cuộc sống, về xã hội. Diện mạo và quá trình vận động của tùy bút ở đô thị miền Nam giai đoạn 1954 – 1975 chính là sự góp mặt, hiện diện của tác giả này.

Một biểu hiện khác thể hiện sự vận động khá rõ của tùy bút ở đô thị miền Nam, đó là: *sự thay đổi về chủ đề, xu hướng thể hiện*. Nếu trong mười năm đầu (1954 – 1963), tùy bút nhìn chung tập trung thể hiện chủ yếu về tình yêu, con người, văn hóa, về những giá trị xưa cũ thì ở mười năm sau (1964 – 1975), tùy bút ở đô thị miền Nam không những vẫn giữ nguyên những giá trị này mà còn bổ sung thêm những lo lắng, suy tư, chiêm nghiệm về nhân tình thế sự – những điều mà hầu như các tác phẩm tùy bút điển hình đều chứa đựng – và nhất là tinh thần nhập cuộc trước những biến động lịch sử.

## **2.3. Nguyên nhân phát triển của tùy bút ở đô thị miền Nam**

### **2.3.1. Yếu tố tác động từ bên ngoài**

Từ những năm 1954 trở đi, đời sống văn học ở miền Nam đã chịu ảnh hưởng mạnh mẽ bởi các trào lưu, lý thuyết văn học từ phương Tây, Mỹ: *chủ nghĩa hiện sinh, hiện tượng luận, phân tâm học, chủ nghĩa siêu thực...*; các trào lưu văn học: *tiểu thuyết mới, phương pháp “dòng ý thức”...*

Cùng với văn học Phương Tây, văn học Phương Đông cũng đã có những tác động nhất định đến đời sống văn học miền Nam Việt Nam. Đó là những ảnh hưởng của văn học Trung Quốc, từ văn học cổ điển tới văn học hiện đại (ví dụ như tiểu thuyết kiếm hiệp Kim Dung, lãng mạn của Quỳnh Giao), văn học Ấn Độ (chủ yếu là các tác phẩm Phật giáo)...

Những yếu tố tác động từ bên ngoài này một mặt đã mang đến cho văn học miền Nam rất nhiều cái mới. Nhà văn không bị lệ thuộc vào những “quy chuẩn” nhất định nào; thế giới quan của người viết lẫn người tiếp nhận được mở rộng. Nhận thức của con người cũng vì thế mà nhạy bén, sâu sắc hơn; nhưng cũng vì thế mà nảy sinh tâm trạng bi quan, chán nản với thực tại, nhiều khi rơi vào trạng thái bế tắc vì không thể tìm ra được một lối thoát tích cực. Nhưng xét cho cùng cũng chính nhờ những yếu tố tác động từ bên ngoài này mà văn học ở đô thị miền Nam nói chung, tùy bút nói riêng trở nên phong phú, đa dạng hơn. Đó là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy sự đổi mới.

### **2.3.2. Yếu tố nội tại**

Ngoài nguyên nhân do ảnh hưởng từ các yếu tố bên ngoài thì sự hình thành và phát triển của tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) về căn bản, dựa trên hai yếu tố nội tại. Đó là kế thừa thành tựu từ nền văn học quốc ngữ nửa đầu thế kỷ XX và sự bổ sung lực lượng nhà văn từ miền Bắc.

Sự kế thừa thành tựu văn học quốc ngữ đầu thế kỷ XX: Có thể nói, văn học Nam Bộ, đặc biệt là văn xuôi, trước 1954 đã rất phát triển với nhiều thành tựu nổi bật. Đây chính là sự đảm bảo cho sự phát triển của văn học miền Nam từ 1954 – 1975 nói chung, tùy bút nói riêng.

Sự bổ sung đội ngũ sáng tác: Liên quan đến sự kiện chia cắt đất nước năm 1954, cả hai miền Nam và Bắc đều có một lượng lớn người di cư từ bên này sang bên kia giới tuyến. Từ miền Bắc, cuộc di cư “Nam tiến” cũng đã đưa theo không ít nhà văn vào Nam với đủ lý do. Sự bổ sung đội ngũ sáng tác từ miền Bắc (Vũ Bằng, Mai Thảo, Thanh Tâm Tuyền...) một mặt: làm cho tùy bút ở đô thị miền Nam có sự phong phú và đa dạng về vùng miền, mặt khác, nó cũng mang một đặc trưng nhất định của văn phong miền Bắc và Nam, và dĩ nhiên đây chính là một trong những yếu tố thúc đẩy sự phát triển thể loại.

### **Tiểu kết:**

Như vậy, sự vận động của tùy bút ở đô thị miền Nam được diễn ra theo quy luật: Mười năm đầu (1954 – 1963) mang tính chất khởi phát, chưa để lại dấu ấn lớn và mười năm sau (1964 – 1975) đã có những đột phá mạnh mẽ, phát triển nhanh cả về số lượng và chất lượng. Quy luật vận động này được hình thành dựa trên sự thay đổi tâm thức của các tác giả tùy bút trước sự thay đổi, biến động của tình hình chính trị, xã hội ở miền Nam Việt Nam từ 1954 đến 1975.

Rõ ràng là những biến động lịch sử, những thay đổi trong nhận thức, trong tâm thế, tâm thức của nhà văn đã ảnh hưởng sâu sắc tới sự vận động của một thể loại văn học. Tùy bút miền Nam giai đoạn 1954 – 1975 đã nảy sinh và phát triển trên một nền tảng văn hóa – lịch sử đặc biệt. Chính vì thế mà không chỉ diện mạo, ngay cả những nội dung, những giá trị cơ bản mà nó hàm chứa cũng rất độc đáo. Đây là điều sẽ được chúng tôi trình bày cụ thể trong chương tiếp theo.

### **CHƯƠNG 3. CẢM HỨNG THỜI ĐẠI TRONG TÙY BÚT Ở ĐÔ THỊ MIỀN NAM (1954 – 1975)**

#### **3.1. Cảm hứng nhân sinh**

##### ***3.1.1. Nỗi cô đơn của con người thời đại***

Con người cô đơn luôn là một chủ đề hấp dẫn đối với văn học nghệ thuật, nhất là trong bối cảnh xã hội có những biến đổi sâu sắc. Mỗi cá nhân lúc này càng cảm thấy nhỏ bé, thậm chí là bất lực trước thời cuộc. Khi đó, việc trốn chạy cuộc đời, thu mình vào một thế giới riêng tư - thế giới nghệ thuật là một trong những cách thức để “giải thoát”. Điểm chung dễ nhận thấy của tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) là sự xuất hiện hình tượng con người cô đơn một cách rõ nét, phổ biến. Dường như các tác phẩm đều ít nhiều thể hiện điều này. Việc sự thu mình trong vỏ bọc tự tạo và xem đó như một “cứu cánh” để thoát ly thực tại, để có thể sống thực với những xúc cảm không dễ chia sẻ cùng người khác trở thành một “phong trào” trong một bộ phận nhà văn. Họ sợ rằng nếu bước ra khỏi cái vỏ cô đơn đó, sẽ không còn là chính mình; luôn có cảm giác bị “thừa” giữa cộng đồng.

Trong tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975), con người cô đơn thường được thể hiện qua cách quên đi thực tại, trốn vào những thú vui hoặc những kỷ niệm xa xưa. Người ta thấy một Vũ Bằng trốn vào nỗi nhớ nhung da diết về ẩm thực, về người vợ và tất cả những gì thuộc về đất Bắc trong sự khắc khoải vì gián cách về không gian và thời gian; một Võ Phiến cũng tìm cách quên thực tại bằng những trở trăn với sự mai một của văn hóa quê nhà; một Mai Thảo cô đơn tìm về (và sống) với những kỷ niệm ấu thơ của Hà Nội, sông Hồng - nơi mà ông đã từ bỏ ra đi; một Nguyễn Xuân Hoàng khắc khoải với tình yêu; một Nguyễn Ngọc Lan với ý thức về sự bé nhỏ, bất lực của kiếp phận đời người...



### 3.1.2. *Nỗi ưu tư, hoài niệm*

Tính chất hoài niệm là một trong những đặc điểm thường thấy của tùy bút. Ở đó, con người để lòng mình hướng về cố nhân, về những giá trị văn hóa xưa cũ... nhớ nhung nó, chiêm nghiệm nó bằng những cung bậc tình cảm chân thành, sâu lắng.

Trong tùy bút Vũ Bằng, phần nói về những kỷ niệm, ký ức về một vùng quê Bắc Việt, những suy tư chiêm nghiệm về nó chiếm một tỉ lệ rất lớn. Những gì Vũ Bằng hoài niệm, chiêm nghiệm đó đã trở thành biểu tượng cho cả một vùng miền ký ức về quê hương đang có nguy cơ xa lìa dần trong tiềm thức và dễ bị xoá nhoà vĩnh viễn.

Ấm ảnh không nguôi trong tùy bút Mai Thảo là những mảnh vỡ ký ức quê hương trong trí nhớ. Đó một căn nhà vùng nước mặn, một chuyến tàu trên sông Hồng, một phố của trời, một dòng sông yêu thương, rồi đến những ngày giỗ bạn tới cả những vì sao... Tất cả đều là những chất chứa trong sâu thẳm của một tâm hồn đầy cô đơn.

So với Vũ Bằng và Mai Thảo, sự hoài niệm trong tùy bút của Võ Phiến có đôi chút khác biệt. Ông cũng thường hoài nhớ về những điều bình dị, nhỏ nhặt trong cuộc sống hàng ngày như cái ăn cái uống, thú chơi, phong tục tập quán, trang phục của dân tộc, đặc điểm sinh hoạt từng địa phương từng thời đại, đặc điểm ngôn ngữ dân tộc; cả những băn khoăn về chính trị, triết lý, những suy ngẫm về các giá trị nghệ thuật...

Cảm hứng về cuộc nhân sinh vừa là “chất men” xúc tác, lại vừa là “hồn cốt” được hiển lộ qua từng thiên tùy bút đô thị miền Nam (1954 – 1975). Cảm hứng nhân sinh thôi thúc nhà văn “động bút” nhưng cũng chính là kết quả của quá trình sáng tạo. Tùy bút ở đô thị miền Nam, qua những cách suy ngẫm, cảm nhận khác nhau của các tác giả về thân phận con người trong thời chiến tranh, về nỗi buồn tha hương, những ưu tư về văn hiến dân tộc... cho thấy một bước tiến dài, một sự tiến bộ lớn, khác hẳn văn chương thời “tiền chiến” ở nhiều phương diện.

### 3.2. Cảm hứng văn hóa

Tuy chỉ tồn tại trong một quãng thời gian ngắn với một bối cảnh xã hội – chính trị đặc biệt của miền Nam Việt Nam trước 1975, nhưng những tác phẩm tùy bút ở khu vực này luôn chứa đựng các giá trị văn học nghệ thuật về bản sắc văn hóa Việt Nam.

#### 3.2.1. Văn hóa vùng miền

Văn hóa “vùng miền” – nói đúng hơn là *tính chất vùng miền* của phạm trù văn hóa – thực chất là một lối diễn đạt nhằm nhấn mạnh đến nét đặc thù của các giá trị, được gắn với một địa phương, một khu vực. Tính vùng miền trong các giá trị văn hóa, tự nó đã chứa đựng hai mặt: ưu điểm và hạn chế. Dấu ấn văn hóa vùng miền, xét ở góc độ tiêu cực thì đó là căn nguyên của tư tưởng bảo thủ, co cụm, cục bộ địa phương (nhỏ thì ở phạm vi làng xã, quận huyện, lớn là tỉnh thành, khu vực), thậm chí dư âm của nó còn mở ra ở những phạm vi rộng lớn hơn. Tuy nhiên xét ở góc độ khác, nó lại chính là tác nhân của tinh thần đoàn kết cộng đồng, sự gắn bó giữa các thành viên để cố kết nên tập thể. Và trong những hoàn cảnh đặc biệt, khi trạng thái bình thường của đời sống xã hội bị phá vỡ, chẳng hạn chiến tranh loạn lạc, con người chịu cảnh ly tán chia lìa, lúc đó tâm thế vùng miền trong văn hóa lại trở nên đặc dụng. Nó trở thành một thứ trầm tích để nuôi dưỡng tinh thần yêu nước, tinh thần dân tộc của từng thành viên.

Dấu ấn văn hóa các vùng / miền (Bắc, Trung, Nam) trong tùy bút ở đô thị miền Nam là một “chỉ báo” tinh thần yêu nước, tinh thần dân tộc của các nhà văn. Mặc dù trong tác phẩm của mình, mỗi nhà văn thường gắn bó với một miền quê, một vùng văn hóa cụ thể, song cái vùng miền cụ thể đó chỉ là một hình ảnh mang tính biểu tượng. Miền đất phương Nam trong tùy bút của Bình Nguyên Lộc, Sơn Nam; cảnh sắc, lễ hội Bắc Việt, Hà Nội trong các tập tùy bút của Vũ Bằng, Mai Thảo... hoặc những nét quê cảnh, nét sinh hoạt văn hóa Trung Bộ trong các tác phẩm của Võ Phiến, Nguyễn Xuân Hoàng... đều cùng chung

một nghĩa: đất nước, dân tộc Việt Nam. Chính nét riêng – chung khi đề cập đến cảnh sắc và văn hóa đã làm bật lên những giá trị đặc sắc của tùy bút đô thị miền Nam giai đoạn 1954 – 1975.

### **3.2.2. Văn hóa ẩm thực**

Có một hiện tượng đáng chú ý, trong tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975), giữa vô số sự kiện liên quan đến chủ đề văn hóa, ẩm thực luôn là nội dung thu hút sự chú ý đặc biệt của các nhà văn. Mỗi một tác giả tùy bút, số lượng ít nhiều khác nhau, cách thức thể hiện cũng không giống nhau nhưng rút cuộc, tất cả đều chạm đến vấn đề thiết yếu và thú vị này.

Ẩm thực trong tùy bút ở đô thị miền Nam được biểu hiện rõ nhất ở hai khía cạnh: *Ẩm thực – một nhịp cầu văn hóa tưởng nhớ* và *Ẩm thực – một biểu hiện của tâm tính con người*.

### **3.2.3. Văn hóa nước ngoài**

Cùng với văn hóa vùng miền, văn hóa ẩm thực, tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) còn mang dấu ấn của văn hóa nước ngoài rất rõ nét, đặc biệt là dấu ấn của các trào lưu, học thuyết của nước ngoài, mà trong đó, *chủ nghĩa hiện sinh* và *phân tâm học* là hai khía cạnh nổi trội hơn cả.

Ảnh hưởng của chủ nghĩa hiện sinh trong tùy bút đô thị miền Nam thể hiện qua nỗi cô đơn, nỗi ưu tư, hoài niệm của con người thời đại là rất rõ ràng. Cảm thức về sự vô định, mong manh, hư vô của kiếp người hay sự đổ vỡ của niềm tin; cuộc trốn chạy khỏi thực tại để tìm một điểm tựa tinh thần trong tôn giáo... là những biểu hiện khá rõ nét trong các tác phẩm của rất nhiều nhà văn đương thời.

Bên cạnh chủ nghĩa hiện sinh, phân tâm học cũng là một trong những học thuyết có ảnh hưởng tới sự phát triển của tùy bút ở đô thị miền Nam. Đó có thể là những giấc mơ, những mối lên tưởng bất tận trong tùy bút Vũ Bằng; có thể là nỗi ám ảnh được dẫn dắt bởi những kỷ niệm quá khứ, một quan điểm đạo đức mang dáng vẻ vô thức, phi lý trong tùy bút Võ Phiến; là cảm giác nhớ nhung da diết rất mơ hồ về

phong vị xứ Bắc (những cơn mưa dầm dề, ngọn gió bắc lạnh lạnh, tiếng còi tàu...) trong nỗi sầu viễn xứ của Mai Thảo; là tâm trạng cô đơn, lãng đãng, bẽ bàng, hoặc chán nản, đứng đưng bên trên dòng chảy của thời cuộc trong tùy bút Nguyễn Xuân Hoàng... Sự xuất hiện (dù không nhiều) của các yếu tố phân tâm học trong tùy bút đô thị miền Nam khiến cho tác phẩm thêm phần sinh động. Nó cũng thúc đẩy các nhà văn tìm tòi, cách tân về thi pháp, nghệ thuật thể hiện trong tùy bút.

### **3.3. Cảm hứng lịch sử**

#### **3.3.1. Chiến tranh và tôn giáo**

Trong rất nhiều tác phẩm tùy bút ở đô thị miền Nam giai đoạn 1954 – 1975, khát vọng hòa bình, độc lập dân tộc, nỗi đau thương mất mát vì chiến tranh là những chủ đề luôn được nhắc đến. Nó trở thành nguồn cảm hứng mạnh mẽ để các nhà văn sáng tạo. Nhiều trường hợp, tác giả không ngần ngại mô tả thực trạng bi đát của dân tộc, phơi bày hiện thực lịch sử.

Tôn giáo cũng là một nội dung được thể hiện khá nhiều trong tùy bút. Thông thường, khi đối diện và đối thoại với tôn giáo, người ta thường bàn về đức tin, về giáo lý... Tuy nhiên, trước thực tế nghiệt ngã do chiến tranh gây ra, những vấn đề liên quan đến tôn giáo trong tùy bút lại chủ yếu hướng đến khát vọng hòa bình, đến nỗi đau nhân thế.

Như vậy, cảm thức lịch sử, khát vọng hòa bình cho quê hương cũng chính là ý thức trách nhiệm và sự chọn lựa thái độ ứng xử cũng như tinh thần, hành động nhập cuộc vì dân tộc của người cầm bút trước thực trạng nước sôi lửa bỏng của dân tộc. Tuy thể hiện bằng những phương cách khác nhau nhưng các tác giả đã nói được những ưu tư của người trước thời cuộc, đồng thời khẳng định tâm thế, tinh thần mình của một người cầm bút có trách nhiệm.

#### **3.3.2. Những thiên kiến trong quan điểm, tư tưởng trước thời cuộc**

Trên thực tế, một điều không thể phủ nhận là trong tùy bút của một số nhà văn như Võ Phiến, Mai Thảo, Thanh Tâm Tuyền..., bên

ạnh những gì được coi là giá trị còn có không ít những ngộ nhận, thành kiến, sai lầm trong nhận thức về chính trị. Đặc biệt ở họ còn thể hiện một thái độ “chống Cộng”, xa rời, thậm chí đi ngược lại truyền thống dân tộc.

Những thành kiến, thái độ cực đoan đã làm cho một số tác phẩm tùy bút của họ vô hình trung trở thành công cụ tuyên truyền của người Mỹ và chế độ Việt Nam Cộng hòa. Song, cũng cần thấy rằng tính chất, mức độ của tư tưởng chống Cộng, chống Cách mạng trong sự nghiệp sáng tác văn học ở mỗi tác giả cũng không giống nhau. Và ngay từng người thì điều này cũng có sự khác biệt giữa các thể loại; có người chỉ thể hiện trong truyện ngắn, tiểu thuyết còn tùy bút thì hầu như không có dấu hiệu này.

### **Tiểu kết:**

Cảm hứng của tác phẩm bao giờ cũng xuất phát từ thực tiễn cuộc sống, từ những chiêm nghiệm của thế giới quan tư tưởng nhà văn. Nó góp phần thể hiện và nhìn nhận con người đúng với bản chất thân phận con người trong xã hội loạn lạc, trong bom đạn, máu lửa chiến tranh. Việc tùy bút ở đô thị miền Nam thể hiện cảm hứng về cuộc sống nhân sinh, về dấu ấn văn hóa và lịch sử dân tộc đã mang lại cho nó những giá trị không thể chối bỏ, tạo ra hiệu ứng gắn kết với người đọc và cũng nhờ thế mà nó xóa đi những mặc cảm, những định kiến nặng nề về những gì thuộc văn học miền Nam Việt Nam giai đoạn 1954 – 1975.

Có thể khẳng định rằng, giá trị cơ bản của tùy bút ở đô thị miền Nam chính là những vấn đề máu chót của thời đại: cuộc sống của con người, văn hóa dân tộc và lịch sử. Tất cả đã được thể hiện theo một cách rất riêng. Điều này đã làm nên sức sống, giá trị không thể phủ nhận của tùy bút ở đô thị miền Nam. Tuy nhiên, trong quá trình thể hiện các vấn đề mang tính thời đại, tùy bút ở đô thị miền Nam cũng đã có những hạn chế nhất định. Đó là những nhận thức lệch lạc, cực

đoạn về chính trị, những nhận định thiếu khách quan, đầy định kiến về cách mạng, về sự hòa hợp dân tộc... ở một số tác giả. Chính sự cực đoan này đã ít nhiều che mờ những trang văn tinh tế của họ.

## **CHƯƠNG 4. ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TÙY BÚT Ở ĐÔ THỊ MIỀN NAM (1954 – 1975)**

### **4.1. Dung lượng và kết cấu**

#### **4.1.1. Dung lượng**

Như đã nói, sự khác biệt về dung lượng là căn cứ để phân loại tùy bút thành các kiểu: *đoản thiên tùy bút*, *trung thiên tùy bút*, *trường thiên tùy bút*. Với các tiêu chí này, cùng với “độ ngắn – dài” của các tác phẩm được khảo sát, chúng tôi chia các tác phẩm tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) thành hai dạng chính: *đoản thiên* và *trường thiên tùy bút*.

Về cơ bản, sự phân chia dung lượng của tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) vào *đoản thiên* hay *trường thiên tùy bút* cũng chỉ mang tính tương đối. Dù dung lượng ngắn, dài hay quá dài thì cái quan trọng vẫn là ở những cung bậc cảm xúc, những suy tư... mà người viết gửi vào câu chữ.

#### **4.1.2. Kết cấu**

Đối với tùy bút, kết cấu là một trong những phương diện thể hiện rõ tính chất tự do, linh hoạt. Mỗi một tác phẩm tùy bút thường không có khuôn mẫu hay chuẩn mực nhất định nào cả; kết cấu của nó thường được tổ chức, cấu tứ theo mạch cảm xúc, theo mạch vận động của người cầm bút. Đó cũng là một trong những điểm độc đáo của thể loại này.

Theo quan sát của chúng tôi, trên cơ sở dung lượng tác phẩm tùy bút (chủ yếu là *đoản thiên* và *trường thiên*), kết cấu của tùy bút chủ yếu được tổ chức theo mạch cảm xúc, theo chuỗi các sự kiện hoặc theo trình tự thời gian.

Cũng có trường hợp, kết cấu một thiên tùy bút lại dựa theo quy luật vận động tâm lí của “cái tôi cá nhân” tác giả. Điều này đặc biệt trở nên hữu dụng khi thể loại tùy bút vốn thuộc về địa hạt của *cái tôi*, của việc khẳng định vai trò của cá nhân trong xã hội.

## **4.2. Ngôn ngữ và giọng điệu**

### **4.2.1. Ngôn ngữ**

*Ngôn ngữ giàu chất thơ.* Trong tùy bút văn học nói chung, tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) nói riêng, chất thơ luôn lan tỏa vào tất cả các bình diện của tác phẩm, làm cho tác phẩm trở nên sinh động, vừa thể hiện sự lãng mạn của nhà văn đồng thời cũng làm cho tác phẩm “mềm” hơn và bớt đi tính khô khan, dài dòng của ngôn ngữ văn xuôi nói chung. Chất thơ thường được thể hiện qua các hình ảnh mang nghĩa biểu cảm và nghĩa biểu vật... nên nó có khả năng thuyết phục, hấp dẫn độc giả.

*Ngôn ngữ suy tưởng, hoài niệm.* Ngôn ngữ hoài niệm thường xuất hiện ở các tùy bút trữ tình, nhất là những tác phẩm chứa đựng các chiều sâu văn hóa. Trong số các tác giả tác phẩm tùy bút tiêu biểu ở đô thị miền Nam, có rất nhiều tác giả sử dụng lớp ngôn ngữ hoài niệm, hoài vọng như Vũ Bằng, Mai Thảo, Võ Phiến, Bình Nguyên Lộc, Nguyễn Xuân Hoàng... Việc sử dụng lớp ngôn từ hoài niệm trong các tác phẩm tùy bút đã trở thành một phương tiện chuyển tải đắc dụng khi các nhà văn hoặc đang trong trạng thái tìm về với quá khứ hoặc đang muốn vượt thoát khỏi nỗi cô độc bản thân.

*Ngôn ngữ triết lý.* Trong tùy bút đô thị ở miền Nam giai đoạn 1954 – 1975, chất triết lý trong ngôn ngữ cũng rất đáng lưu ý. Ngôn ngữ triết lý khiến cho tác phẩm mang tính khái quát cao, giàu sức thuyết phục hơn. Đây là cách mà các nhà văn sử dụng để trình bày tư tưởng, bộc lộ cảm xúc của mình một cách hiệu quả.

#### 4.2.2. Giọng điệu

*Giọng kể chuyện, tâm tình hóm hỉnh.* Trong tùy bút, tâm tình tác giả được thể hiện qua lối văn như là đang trò chuyện - đối thoại giữa tác giả và người đọc, thậm chí là tự vấn, tự nói với chính mình. Đây là một trong những nét chung của giọng văn ở các tác giả tùy bút văn học đô thị miền Nam.

Cái duyên của tùy bút, bên cạnh lối kể chuyện, tâm tình còn là lối nhìn nhận, phân tích các sự vật, hiện tượng một cách hài hước, hóm hỉnh.

*Giọng biện giải, chính luận.* Trong tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) giọng chính luận, biện giải tuy không phải là phổ biến song cũng là một giọng điệu dễ gặp. Giọng điệu này được thể hiện nhiều ở tác phẩm của Võ Phiến, Vũ Bằng... và đặc biệt là ở các tập tùy bút của Nguyễn Ngọc Lan.

#### **Tiểu kết:**

Có thể thấy rằng, bất cứ một thể loại nào cũng có những đặc trưng riêng. Chính những đặc trưng này sẽ phát huy lợi thế trong việc truyền tải tâm tư tình cảm, những ưu tư về thời cuộc của tác giả cho người đọc. Nếu giá trị tư tưởng, nhận thức của tùy bút là ở cảm hứng chủ đạo, vốn nảy sinh từ những sự việc, từ những vấn đề thuộc về cá nhân cũng như cộng đồng được đặt ra một cách trực tiếp, thì sức lôi cuốn của nó lại tùy thuộc rất nhiều vào hình thức, nghệ thuật thể hiện tác phẩm.

Cảm hứng chủ đạo của tùy bút ở đô thị miền Nam giai đoạn 1954 – 1975 được biểu hiện tập trung ở các phương diện cảm hứng nhân sinh, văn hóa và lịch sử. Trên phương diện nghệ thuật, nét đặc sắc của tùy bút lại được thể hiện chủ yếu qua kết cấu, dung lượng, qua ngôn ngữ và giọng điệu. Chính các phương thức thể hiện này đã làm bật nổi nét đặc trưng về con người, văn hóa và lịch sử - điểm mấu chốt của nội dung tác phẩm. Nó góp phần chứng minh những giá trị của tùy bút ở đô thị miền Nam.



## KẾT LUẬN

Tùy bút ở đô thị miền Nam (1954 – 1975) là một thể loại văn học được ra đời gắn với hoàn cảnh đất nước bị chia cắt ở vĩ tuyến 17 vào năm 1954 và kết thúc với sự kiện đất nước hoàn toàn thống nhất vào năm 1975. Mặc dù chỉ tồn tại, phát triển trong quãng thời gian ngắn, ở một chế độ xã hội đặc biệt của miền Nam Việt Nam nhưng nó vẫn có những thành tựu, giá trị không thể phủ nhận; góp phần làm cho bộ mặt văn học ở đô thị miền Nam nói riêng, văn học Việt Nam nói chung thêm phong phú và sinh động.

Là một thể loại văn học đặc thù, có sự dung hợp giữa yếu tố tự sự và trữ tình, tùy bút ở đô thị miền Nam đã được nhiều nhà văn chọn làm nơi gửi gắm tâm tư tình cảm của bản thân, song những gương mặt có thể trụ lại và thật sự thành công thì không phải là nhiều. Trong số những người đã tìm đến với tùy bút ở đô thị miền Nam, chỉ một số tác giả như Vũ Bằng, Mai Thảo, Võ Phiến, Nguyễn Xuân Hoàng, Nguyễn Ngọc Lan, Bình Nguyên Lộc, Sơn Nam, Thanh Tâm Tuyền... là những người đã thật sự để lại dấu ấn qua những tác phẩm tùy bút điển hình, xuất sắc, chứa đựng nhiều giá trị nội dung và nghệ thuật. Nhìn chung, tuy còn khiêm tốn về số lượng so với các thể loại khác nhưng các tác giả và tác phẩm tùy bút ở đô thị miền Nam đã mang lại cho thể loại này những giá trị thật sự, góp phần tạo dựng nên tính đa diện, đa thanh cho văn học Việt Nam hiện đại.

Ngay từ khi hình thành, phát triển và cho đến khi kết thúc, tùy bút ở đô thị miền Nam đã có diện mạo riêng, khẳng định được vị trí trong tiến trình văn học Việt Nam hiện đại. Sự vận động của tùy bút ở đô thị miền Nam gắn liền với văn học cũng như bối cảnh xã hội miền Nam Việt Nam từ 1954 đến 1975 và nó được chia thành hai giai đoạn chính: giai đoạn mười năm đầu (1954 – 1963) và giai đoạn mười năm cuối (1964 – 1975) với những thành tựu và đặc

điểm riêng. Điểm khác biệt đó được hình thành dựa trên sự thay đổi tâm thức của những người cầm bút trước sự biến động của tình hình chính trị, xã hội.

Bất cứ một thể loại nào cũng có những đặc trưng riêng. Khi những đặc trưng này phát huy được lợi thế của nó trong việc truyền tải tâm tư tình cảm, những ưu tư về thời cuộc... thì nó sẽ trở nên đặc dụng trong việc thể hiện những điều mà tác giả dày công gửi gắm. Giá trị cơ bản của tùy bút ở đô thị miền Nam được thể hiện qua hai phương diện chủ yếu: nội dung và nghệ thuật. Về nội dung tùy bút, đó là những vấn đề máu chót của thời đại, được biểu hiện qua cảm hứng về nhân sinh (với những ưu tư, hoài niệm, nỗi cô đơn của con người trước thời đại); những giá trị văn hóa dân tộc (với những đặc trưng văn hóa vùng miền, nghệ thuật ẩm thực, văn hóa nước ngoài); cảm hứng lịch sử (được nảy sinh từ những biến cố chính trị xã hội, khát vọng hòa bình thể hiện chủ yếu qua các vấn đề về chiến tranh và tôn giáo)... Trên phương diện hình thức, sức lôi cuốn của tùy bút ở đô thị miền Nam được phát xuất từ những yếu tố cụ thể như ngôn ngữ, giọng điệu, hoặc qua những kiểu kết cấu đặc thù của thể loại. Cả hai phương diện nội dung và hình thức đều có những đặc điểm nổi bật so với tùy bút ở những hoàn cảnh khác trong lịch sử văn học dân tộc. Chính những đặc điểm đó đã làm nên sức sống, giá trị riêng của tùy bút ở đô thị miền Nam.

Tùy bút ở đô thị miền Nam, do sinh thành và phát triển trong một bối cảnh lịch sử xã hội đặc biệt, là một thể loại mang tính chất đa tạp rất rõ. Tính đa tạp thể hiện ở sự phong phú của các xu hướng tư tưởng, các quan điểm triết học, các mục tiêu chính trị mà tác giả theo đuổi; đa tạp ở phong cách nghệ thuật, bút pháp thể hiện. Trên cơ sở này, không ít tác phẩm đã đạt đến sự hoàn thiện, hoàn mỹ, cả về nội dung lẫn nghệ thuật; nhiều thiên tùy bút thấm đẫm giá trị nhân văn, nhân đạo cao cả. Đó là những thành tựu quan trọng, đóng góp vào vốn liếng của văn học

dân tộc nói chung. Tuy nhiên, tùy bút đô thị miền Nam chặng này cũng không hiếm tác phẩm mang những thiên kiến trong nhận thức, tư tưởng. Chính tư tưởng cực đoan, thiên kiến, thậm chí thù hận của người cầm bút đã biến sản phẩm văn chương trở thành tài liệu xuyên tạc sự thật, và đương nhiên nó chỉ mang ý nghĩa nhất thời; tác giả, vô tình hoặc hữu ý, bị lợi dụng, vô hình trung trở thành kẻ cơ hội, thậm chí là bồi bút cho chế độ. Thực tế cho thấy, khi thể chế Việt Nam Cộng hòa sụp đổ, số phận của nó cũng sẽ nhanh chóng kết thúc. Đây là quy luật nghiệt ngã của văn chương và cuộc sống.

Việc lựa chọn ra những tác giả và tác phẩm được xem là tiêu biểu để tiến hành nghiên cứu không đồng nghĩa với việc tùy bút ở đô thị miền Nam chỉ có chừng ấy tác giả, tác phẩm. Trên thực tế, vẫn còn một vài ẩn số mà chúng tôi chưa thể tiếp cận vì nhiều lý do. Trong khuôn khổ của luận án, chúng tôi chỉ mới chú trọng đề cập, nghiên cứu những tác giả tác phẩm tiêu biểu, với tư cách những trường hợp có tính chất điển hình.

Với những gì đã triển khai ở luận án, mong muốn của chúng tôi là việc tìm hiểu, nghiên cứu này có thể giúp đưa ra được những nhận định, đánh giá khoa học về tùy bút văn học ở đô thị miền Nam (1954 – 1975), từ đó có cái nhìn đa chiều hơn về một vùng văn hóa, văn học mà lâu nay vẫn đang còn nhiều khoảng trống. Mặt khác, qua đây cũng là để tìm ra những quy luật vận động của văn học, rút ra những bài học, đúc kết những kinh nghiệm. Tất nhiên, “Tác phẩm văn học vẫn là cái không thể nắm bắt, nó luôn là cái gì khác, qua sự đọc sai, đọc nhầm” (Trương Đăng Dung), vì thế công trình chắc chắn vẫn còn nhiều hạn chế. Nhưng chúng tôi hi vọng qua đề tài này, có nhiều vấn đề, nhiều hướng nghiên cứu khác sẽ được đặt ra.

**HUE UNIVERSITY  
COLLEGE OF SCIENCES**

**BUI TIEN SY**

**CHARACTERISTICS  
OF ESSAY IN SOUTHERN CITIES  
(1954 – 1975)**

**Major: Vietnamese Literature**

**Code: 62 22 01 21**

**DOCTORAL DISSERTATION  
VIETNAMESE LITERATURE**

Hue, 2016

The dissertation is completed at: University of science,  
Hue University

Scientific instructor:

1. Associate professor Nguyen Phong Nam -  
Danang University of Education
2. Doctor Ha Ngoc Hoa - University of science,  
Hue university

Reviewer 1:.....  
.....

Reviewer 2:.....  
.....

Reviewer 3:.....  
.....

The dissertation is defended at Hue University level  
Graduate Council at:.....  
.....

At..... hr ..... date..... month..... year.....

The dissertation can be found at Library:.....  
.....  
.....  
.....

**AUTHOR’S PUBLISHED SCIENTIFIC WORKS  
RELEVANT TO THE THESIS**

- [1] Bui Tien Sy (2010), “A few traits about past culture of Hanoi through several literature works of writer – intelligence soldier Vu Bang”, *Domestical theory Magazine*, no. 5(102)2010.
- [2] Bui Tien Sy (2013), “A new trait of Southern literature notes (1954 – 1975) from received theories”, *8<sup>th</sup> Young science conference Yearbook*, vol. 2, University of Science – Hue University.
- [3] Bui Tien Sy (2014), “Element of psychoanalysis in some essay works in Southern urban areas (1954 – 1975)”, *Psychoanalysis with literature* (edited by Ho The Ha & Nguyen Thanh), Hue University Publishing House, 2014.
- [4] Bui Tien Sy (2016), “Problems posted in the research of essays in Southern urban areas (1954 – 1975)”, *Science Magazine*, Hue University.
- [5] Bui Tien Sy (2016), “Impression of Vietnamese culture in some essay works in Southern urban areas (1954 – 1975)”, *Central Socioscience Magazine*, Central Institute of Socioscience.

## INTRODUCTION

### 1. Reason for choosing topic

In the development process of contemporary Vietnamese prose, essay genre is of important position. It contributes to make the appearance of ethnic literature become more diverse and abundant. This genre brings many writers fame; their writing career is marked by essays of great value in both ideological content and artistic form.

Southern Vietnam literature in 1954 - 1975 period in general and essay array in particular has long since remained to be a little-studied subject. For many different reasons, many valuable works of Southern literature before 1975 have still unknown to the contemporary public, although in theory, this is an undeniable part of Vietnamese literature history.

In spite of only existing in a short period (just over two decades - from 1954 to 1975), Southern Vietnam literature has left a legacy rich in genres, massive in numbers and complex in contents and ideas. It is a lively literature with many different nuances, tendencies, circuits and components ranging from traditional to contemporary; from patriotic, revolutionary until anti-patriotic, counterrevolutionary which reflects objectively social, psychological situation of Southern Vietnam under Republic of Vietnam regime.

As a literary genre developed in the context of very volatile and complicated political history, essay in Southern cities has its own undeniable achievements and values. It both shows vividly social reality and real life and indirectly expresses the appearance of art literature and portrait of the writer through thoughts, intentions that he/she has entrusted to his/her pages. Essay genre has therefore also constructive role to Southern Vietnam literature during 1954 - 1975

period. As a result, research on essay in Southern cities in addition to perceive a genre also makes sense to learn issues of the law and nature for the historic process of Southern literature during 1954 - 1975 period.

With the topic “Characteristics of essay in Southern cities (1954 – 1975)” our specific *objectives and tasks* include the following:

*In terms of theory:* Research on the formation and development of essay in Southern cities to find out movement process characteristics of this genre in the interactive relationship with other literary genres. This is to give a more objective, satisfactory and scientific view about *a genre of Southern Vietnam literature which has long been unknown to many and even misunderstood*. At the same time, this is also the basis for resolving issues still remained about the approach, methodology and understanding toward Southern literature in a historical period of great changes (1954 – 1975).

*In terms of practice:* Results of the thesis can be applied to teaching, researching on and learning literature in Southern cities in general and essay in Southern cities (1954 - 1975) in particular. This is an open perspective and new dialogue from the ideological level in the interaction between literature and life in order to have a multidimensional view on a cultural and literary area.

## **2. Subjects and scopes of the research**

### ***2.1. Research subjects***

With the aim of pointing out remarkable features of essay in Southern cities (1954 - 1975), research subjects of the thesis are literary essay works in Southern cities during 1954 - 1975 period associated with several typical authors including: Vu Bang, Binh Nguyen Loc, Son Nam, Nguyen Xuan Hoang, Vo Phien, Mai Thao, Nguyen Ngoc Lan and some other authors and works.



## **2.2. Research scopes**

In terms of time: Essay works published in the period from 1954 to 1975.

In terms of space: cities such as Saigon, Hue and some other cities in Southern Vietnam.

In terms of author and work: Essay works associated with a number of typical names such as Vu Bang, Vo Phien, Nguyen Xuan Hoang, Nguyen Ngoc Lan, Mai Thao who are prominent writers in Southern literature in general and have many successes in the essay genre.

During survey process, we focus on analyzing and clarifying issues related to research on essay in Southern cities; appearance, era's inspiration and artistic characteristics of this genre.

## **3. Research methodologies**

With this topic, we used the following research methodologies such as: Case study methodology, Method of analysis and synthesis, Synchronic and diachronic methodology, Comparison method.

## **4. Some new contributions of the thesis**

After research on essay in Southern cities during 1954 - 1975 period, we hope to achieve new goals and contributions:

The thesis aims at finding out the movement process of essay in Southern cities through research on the formation and development of this genre.

Evaluate in a systematic, complete and objective manner essay in Southern cities in both achievements and limitations. Indicate the most basic characteristics of essay in Southern cities through typical authors and works; thereby provide a basis for confirming its position as well as contributions to achievements of contemporary Vietnamese prose.

The thesis expects to contribute to make a more fair, objective evaluation about certain essay cases (authors, works) but for many

reason, opinions of the experts have long since remained many differences.

The thesis hopes to be a useful reference for learning, researching on and teaching essay in Southern cities in particular and Southern Vietnam literature (1954 - 1975) in general.

## **5. Thesis layout**

Besides the introduction and conclusion and references, the thesis is divided into four chapters:

Chapter 1. Overview of Research Issue.

Chapter 2. Appearance of essay in Southern cities (1954 – 1975).

Chapter 3. Era's inspiration in essay in Southern cities(1954 – 1975).

Chapter 4. Artistic characteristics of essay in Southern cities(1954 – 1975).

## **CONTENTS**

### **CHAPTER 1. OVERVIEW OF RESEARCH ISSUE**

#### **1.1. Research situation of essay in Southern cities (1954 – 1975)**

##### ***1.1.1. Essay genre in the overview of Southern Vietnam literature***

*Research situation in Southern cities:* Initially, literature in Southern cities (1954 - 1975) was researched, introduced through book noticing and introducing articles, literary critiques and some research works later. In overall, researches in the Southern Vietnam from 1954 to 1975 has both an overall view of the composition and a specific view through some aspects of the authors, thereby evaluate successes and indicate limitations and characteristics of each writer and their contributions to Southern Vietnam literature.

*Research situation in the Northern region:* From 1954 to 1975, researchers, critics in the North at that time often criticized, lampooned and denied everything that belongs to the Southern

literature. However, from the 80s of the twentieth century onwards, in the trend of innovation, research on literature in Southern cities has generally made many changes. There have been many articles about literature in Southern cities (1954 - 1975) with more diverse, innovative approaches. There have been many research works giving a more fair and objective view towards Southern Literature.

*Research Situation Overseas:* Basically, researches overseas on the one hand provided more noteworthy information, gave valuable comments during evaluation of Southern Vietnam literature; on the other hand, showed many limitations due to prejudice, lack of objectivity in the analysis, interpretation of literary issues.

### ***1.1.2. Specific researches of essay in Southern cities***

*Genre issue:* When it comes to essay, the majority of researchers have long since focused on northern essay, and southern essay (1954 - 1975) has still been a gap and actually there have not had any specific specialized work systematically researching on this issue.

*Essay authors and works:* Authors and works researched: Vu Bang, Binh Nguyen Loc, Son Nam; Authors and essay works initially researched: Vo Phien, Nguyen Xuan Hoang, Mai Thao; Some authors and essay works not interested and mentioned: Thanh Tam Tuyen, Nguyen Xuan Hoang, NTP Dung, Phan Du, Trung Duong, Nguyen Thi Hoang, Duong Nghiem Mau, Lang Nhan, Doan Quoc Sy, Kiet Tan, Nguyen Si Te, Nguyen Dinh Toan, Ho Huu Tuong, Huynh Huu Uy, The Uyen, Do Thuc Vinh, Kinh Duong Vuong, Buu Y...

## **1.2. Situation assessment of the research on essay in Southern cities (1954–1975)**

### ***1.2.1. Overall assessment***

Through practical research on essay in Southern cities, we find several points as follows:

*Firstly*, research on and introduction of Southern Vietnam literature before 1975 have taken place quite early in the North, the South and Overseas. Each place has certain achievements and limitations:

In the North, in the period from 1954 to 1975, due to the characteristics of a literature that took the task of struggle and national reunification and socialist construction as main objective, research on Southern literature, including essay, was carried out primarily on the critical spirit. Not until 1986 onwards, this situation has actually changed; many research works with different scale have been published and the evaluation of Southern literature in general, essay in particular has had more fairness and objectivity.

In the South, from 1954 to 1975, composition was paid more attention than research and criticism. Research on Southern literature in general, essay in particular remained limited.

Overseas, although there were many research works on Southern Vietnam literature but scientific researches and specific evaluation on essay genre were rare.

In general, research works have mentioned some aspects of the issue but still unsystematic.

*Secondly*, although researchers and critics described the development of Southern literature before 1975 through stages, research results were still modest; many gaps were filled and comments in some aspects were really satisfactory. Similarly, research on essay in Southern cities in the period from 1954 to 1975 just only partially showed works of some scholars; and not any work was actually comprehensive. In addition, the concept of literature in

Southern cities before 1975 remained a controversial issue; it also created certain "obstacles" for approach and research on essay.

*Thirdly*, values of essay in Southern cities, especially values of culture, people and national history contained in these works cannot be denied. In fact, like many other literary genres, literary essay in Southern cities always contain messages with different meanings and always volatile and difficult to localize. Essay works were developed in a particular historical situation of the nation, but it does not mean that they themselves become self-contained with a unique expression for all people to come to it. Therefore, in terms of literary science, essay in Southern cities (1954 - 1975) always require new forms of interpretation, understanding and much more.

### ***1.2.2. Issues raised by the thesis***

From what has been presented above, we can see that for essay in Southern cities in the period from 1954 - 1975, many issues have not been adequately researched. In particular, the determination of catalepsy, characteristics of essay in Southern cities is a urgent requirement. Because this will have conditions to resolve other related issues.

Essay, as a genre in Southern literature also has its own historical fate and behavior. The development of essay is inseparable from but has interactive relationship with other genres. It is also an important issue to be clarified. On this basis, the thesis will contribute to find out the movement process of Southern literature and more broadly, the movement process of Vietnamese literature in general.

Research on essay in Southern cities is to provide a more objective and scientific view about a genre existed in a historical period of great changes, through which to indicate achievements as well as characteristics of Southern Vietnam literature in the period of

1954 - 1975. Since then more clear comments about a literature that has long since fallen into oblivion can be given.

With the topic “Characteristics of essay in Southern cities (1954 – 1975)” to research and analyze values of essay in Southern cities, we hope to obtain a literary approach that is not bound from prejudices existed by history, viewpoints and positions to understand and research on subjects with right function and nature of literature. From actual issue research, we think that this topic will be of scientific and practical values and urgent significance.

## CHAPTER 2. APPEARANCE OF ESSAY IN SOUTHERN CITIES (1954- 1975)

### **2.1. Summary of literature in Southern cities**

#### ***2.1.1. Political - social, cultural context***

On 20 July 1954, the Geneva Agreement was signed; Vietnam was divided into two regions with the boundary of the 17th parallel. Northern Vietnam conducted to heal the wounds of war, gradually build socialism, and be solid rear for the South to gradually unify the country. South Vietnam from 1954 to 1975 exist and develop under the auspices of the American and Saigon government.

In addition to political and cultural life, literature in Southern Vietnam is also quite complicated and diverse: "Massive" development of the press; the introduction of many publishers and issuers in the South have contributed to create the development of cultural and literary life in this region.

#### ***2.1.2. Main tendencies of literature in Southern cities***

Formed and developed in a special political and social context, literature in Southern Vietnam (1954 - 1975) is quite diverse, rich and

goes into many different tendencies. Some prominent tendencies include: *counter-revolutionary tendency; war-resistant, patriotic and progressive tendency; tendency associated with philosophy, religion.*

## **2.2. The essay in Southern cities - Concept and development process**

### **2.2.1. *Essay and Essay in Southern cities***

#### *Concept and characteristics of essay*

In our opinion, essay is a flexible prose, fusing many factors. Emotion and inspiration in the essay often are shown directly through characteristic types of language and tone, flexible structure style and wrapped up in the diversity of capacity.

On the basis of making a approach to the concept of essay as above, we believe that essay has some following basic characteristics: A genre of fusing nature; Essay often shows directly inspiration and emotion of the writer, thereby making philosophy of life; Diversity of capacity; Flexibility in structure; Characteristic language and tone.

Essays in Southern cities include literary essay works written by authors who lived and worked in the South, published by private and state publishers under the regime of the Republic of Vietnam and circulated mainly in southern Vietnam cities from 1954 to 1975.

#### **2.2.2. *Formation and development process***

When surveying the movement process of essay works in Southern cities, we notice that 1963 served as a boundary dividing the development of the genre. The difference of the essay genre between these two periods is very noticeable in many aspects. And this is also the basis for us to divide the history of essay into two periods: First period (1954 - 1963) and Second period (1964 - 1975). The movement process in the periods is expressed and associated with the presence of typical authors and works of essay in Southern Vietnam cities.

*Period from 1954 to 1963.* The first period of the essay genre in Southern cities is associated with the presence of several works of Binh Nguyen Loc, Vu Bang and Vo Phien. These are typical essay authors in the first ten years of Southern Vietnam literature. However, essays of Vu Bang and Vo Phien only blossomed and left clearest impression to the readers in the years after 1963 because in this period, each person had only single essay work: *Miếng ngon Hà Nội (Hanoi's tidbits)* by Vu Bang, *Thư nhà (Home's Letter)* by Vo Phien. Especially for Binh Nguyen Loc, essay collection *Những bước lang thang trên hè phố của gã Bình Nguyên Lộc (Wandering steps on the street of Guy Binh Nguyen Loc)* made a clear hallmark. And it can be said: Binh Nguyen Loc is the most typical case to create a new look for essay in Southern cities in the period from 1954 to 1963.

*Period from 1964 to 1975.* This is the period where essay in Southern cities really blossomed. Besides two writers Vu Bang and Vo Phien who had the continuation and forte promotion before, then during this period, essay had many new achievements of authors like Mai Thao, Son Nam, Nguyen Xuan Hoang, Nguyen Ngoc Lan, Thanh Tam Tuyen ... and many other authors. These authors, each one looks, gave essay in Southern cities a diversity in the style shown, in the view of life and society. The appearance and movement of essay in Southern cities in the period of 1954 - 1975 are the attendance and presence of this author.

Another sign indicating the significant movement of essays in Southern city is *the change in topics and expression trends*. If essays in Southern cities in the first ten years (1954 – 1963) focus on love, human, culture, and old values, the ones in the next ten years (1964 – 1975) not only have those values maintained but also have the addition of the anxiety, thoughts and contemplation about the life which are



contained in almost typical essays, especially the thoughts of inclusion in the fluctuations of history.

### **2.3. Cause of development of essay in Southern cities**

#### ***2.3.1. External factors***

From 1954 onwards, the literary life in the south was strongly influenced by literary trends, theories from the West, US: *existentialism, phenomenology, psychoanalysis, surrealism...*; literary trends: *new novel, "stream of consciousness" methodology...*

Along with Western literature, Eastern literature also had certain impacts on the Southern Vietnam literature. These are influences of Chinese literature, from classical literature to modern literature (e.g. Kim Dung's swordplay novels, Quynh Giao's romantic novels), Indian literature (mainly Buddhist writings)...

These external factors on the one hand gave Southern literature many new things. Writers are not subject to be dependent on certain "standards"; world view of the writer and the recipient is extended. Human perception is therefore more sensible and deeper; however, this generates pessimistic and depressed mood with reality sometimes falling into deadlock state due to failure to find a positive way out. After all, thanks to these external factors, literature in Southern cities in general and essay in particular become more abundant and diverse. It is one of key motivations to promote innovation.

#### ***2.3.2. Intrinsic factors***

Apart from the impact caused by external factors, the formation and development of essay in Southern cities (1954 - 1975) are basically based on two intrinsic factors. These are inheritance of achievements from national language literature in the early twentieth century and addition of writer force from the North.

Inheritance of achievements from national language literature in the early twentieth century: We can say that, Southern literature before 1954 especially prose strongly developed with many outstanding achievements. This was the guarantee for the development of Southern literature from 1954 - 1975 in general, essay in particular.

Addition of writer force from the North: Related to division of the country in 1954, both the South and the North had a large number of migrants from one side to the other side of the demarcation line. From the north, "Southward" migration also took many writers into the South with many different reasons. Addition of writer force from the North (Vu Bang, Mai Thao, Thanh Tam Tuyen) on the one hand made essay in Southern cities rich and diverse in the region; on the other hand, carried a certain characteristic of the Northern and Southern literary style and of course this was one of the factors promoting the development of genre.

**Sub-summary:**

As a result, the movement of essay in Southern cities took place according to the law: Rising nature with no big mark in the first decade (1954 - 1963) and strong breakthrough, rapid development in both quantity and quality in the decade later (1964 - 1975). This movement law was formed based on the change in consciousness of essay authors before changes and fluctuations in the political and social situation in the Southern Vietnam from 1954 to 1975.

Obviously, historical fluctuations and changes in awareness, mind and consciousness of the writers deeply affected the movement of a literary genre. Southern essay in the period of 1954 – 1975 arose and developed on a special cultural and historical context. This is why not

only appearance but also its basic contents and values are also unique. This is what we will be presented in detail in the next chapter.

## CHAPTER 3. ERA'S INSPIRATION IN ESSAY IN SOUTHERN CITIES (1954 – 1975)

### **3.1. Human Inspiration**

#### ***3.1.1. Loneliness of era's human***

Loneliness of human is always an attractive topic for literature and art, especially in the social context of profound changes. Each individual this time increasingly feels small, even helpless before the current situation. Meanwhile, escaping from the life, withdrawing into a private world - the world of art is one of the ways to "escape". Noticeable common point of essay in Southern cities (1954 - 1975) is the appearance lonely human image dramatically, commonly. It seems works more or less show this. Withdrawing in self-created shell and seeing it as a "cure" to escape from reality, to live true to the emotions what are not easy to share with others becomes a "movement" on the part of the writers. They fear that if stepping out of that lonely shell, they will no longer be themselves; always have the feeling of being "unwanted" between the communities.

In essay in Southern cities (1954 - 1975), loneliness of human is often expressed through finding out the way to forget reality, hiding in the pleasures or ancient memories. One finds Vu Bang hid on tormenting nostalgia about cuisine, his wife and everything that belonged to the north in the anxiety because of the distance of space and time; Vo Phien also tried to forget reality by concerns about loss in oblivion of his home culture; lonely Mai Thao returned (and lived) with childhood memories of Hanoi, Red River - where he left; Nguyen

Xuan Hoang agonized with love; Nguyen Ngoc Lan with a sense of the littleness and helplessness of human existence

### ***3.1.2. Anxiety, nostalgia***

Nostalgia is one of the common characteristics of the essay. Human is completely loyal to old friends, ancient cultural values and remember it, contemplate it by sincere and profound feelings.

In Vu Bang's essays, the part about the memories of a Northern Vietnam countryside, contemplative thoughts about it occupies a very large proportion. What Vu Bang thought of and contemplated the symbol of an entire region of hometown memories that was at risk of gradually being away from the subconscious and prone to permanently blotted.

Inconsolable obsessions in Mai Thao's essays are hometown memory fragments in mind. These are a house of salty water, a boat on the Red River, a street, a river of love, then friends' death anniversary and stars that all are accumulations in the depth of a soul full of loneliness.

Compared to Vu Bang and Mai Thao, nostalgia in the essay of Vo Phien is somewhat different. He also often thought of simple and small things in the daily life such as cuisine, hobby, customs and practices, national costumes, characteristic living activities of each locality and each era, national language characteristics; concerns about politics, philosophy, contemplations of the artistic values.

Inspiration about human life is both catalytic "ferment" and "soul" manifested through each essay in Southern cities (1954 - 1975). Inspiration about human life urges writers to "write" but is the result of creative process. Essay in Southern cities through different contemplations and comments of the authors of the human condition in wartime, the sadness of exile, concerns about national culture shows a long step, a big progress unlike "pre-war" literature in many aspects.

## 3.2. Cultural inspiration

Despite existing only in a short time with a special political - social context of Southern Vietnam before 1975, essays in this region always contain literary and artistic values of Vietnam's cultural identity.

### 3.2.1. Regional culture

“Regional” culture— more correctly *regional nature* of the cultural category – is essentially a way of expression to emphasize the characteristics of values that is attached to a locality and a region. Regional nature in cultural values contains two aspects: advantages and limitations. Regional cultural imprints in terms of negative angle are causes of conservative, shrinking, local views (Small in villages, communes, districts and large in provinces, regions), even its repercussion also opens up in the broader scope. However, at another angle, it is the agent of community solidarity, cohesion between the members to unite closely the community. And in the special circumstances, when normal state of social life is disrupted, such as war, chaos, people suffering from separation, then regional psychosphere in the culture has become special. It becomes a kind of sediment to nurture patriotism, nationalism of each member.

Cultural imprint of areas /regions (North, Central and South) in essay in Southern cities is an "indicator" for patriotism, nationalism of the writers. Although in their works, each writer has an attachment to a countryside, a specific cultural area, that special cultural area is just a symbolic image. Southern land in essays of Binh Nguyen Loc, Son Nam; sceneries and festivals of Northern Vietnam, Hanoi in essays of Vu Bang, Mai Thao or features of countrysides and cultural activities in the works of Vo Phien, Nguyen Xuan Hoang have a common sense: the country and people of Vietnam. Specific and common features

when referring to the landscape and culture highlight unique values of essay in Southern cities in the period of 1954 – 1975.

### **3.2.2. *Cuisine culture***

A remarkable phenomenon in the essay in Southern cities (1954 - 1975) among numerous events related to cultural, culinary topics is always a content attracting special attention of writers. Each essay author with different quantity and way of expression refers ultimately to this exciting and essential issue.

Cuisine in the essay in Southern cities is manifested most clearly in two aspects: *Cuisine - A commemorative cultural cuisine and Cuisine - an expression of the human mood.*

### **3.2.3. *Foreign culture***

Together with regional culture and cuisine culture, essay in Southern cities (1954 - 1975) is also marked by a very clear foreign culture, especially the mark of tendencies and theories overseas, in which, *existentialism and psychoanalysis* are two outstanding aspects above all others.

The influence of existentialism in the essay in Southern cities shown by loneliness, affliction and nostalgia of era's human is very clear. Sense of infinity, fragility and nihility of human life or the collapse of belief; the escape from reality to find a spiritual fulcrum in the religion are very clear manifestations in the works of many contemporary writers.

In addition to existentialism, psychoanalysis is also one of the theories affecting the development of the essay in Southern cities. These may be endless dreams and associations in Vu Bang's essays; obsessions guided by memories of the past, a unconscious and irrational moral perspective in Vo Phien's essays; very vague tormenting nostalgia about

the Northern taste (slow and steady rains, cool northern winds, train whistle) in far-away hometown sorrow of Mai Thao's essays; loneliness or depression, indifference above the flow of time in Nguyen Xuan Hoang's essays... The appearance (In spite of not much) of psychoanalysis factors in the essay of Southern cities makes works livelier. It also promotes writers to research and innovate on poetics and art expressed in the essay.

### **3.3. Historical Inspiration**

#### ***3.3.1. War and religion***

In many essays in Southern cities in the period of 1954 - 1975, aspiration for peace, national independence, pain and loss because of war are always mentioned topics. They become powerful inspiration for writer to create. In many cases, the author does not hesitate to describe the tragic situation of the nation, expose historical reality.

Religious content is also shown quite much in the essays. Normally, when facing and dialoging with religion, people often talk about faith and doctrine. However, before harsh reality caused by the war, the issues related to religion in the essay mainly aim to aspiration for peace and the human life's pain.

Therefore, the sense of history and aspiration for peace for the homeland are also sense of responsibility and choice of behavior as well as spirit and entering action for the nation of writers before critical situation of the nation. Although expressed in different ways, authors show human's concerns ahead of his time, while confirming the mind and spirit of a responsible writer.

### ***3.3.2. Prejudices in perception, thought about the time***

In fact, one undeniable thing is that the essays of some authors such as Vo Phien, Mai Thao, Thanh Tam Tuyen, besides what is considered to be value also represent many misconceptions, prejudices, mistakes in political awareness. Especially, they also express an attitude of "anti-communist", deviation, even contrary to national traditions.

These biased, extremist attitude that made some of their essay invisible become propaganda tool of the US and Republic of Vietnam regime. However, it is important to notice that the nature and extent of anti-Communist, anti-Revolution ideology in their literary writing career are not the same. And a person also differ between genres; have someone just out of short stories, novels and essay has hardly this sign.

#### **Sub-summary:**

Inspiration of the work always comes from real life, contemplation and experience of the worldview of the writer thought. It contributes to demonstrate and recognize the human right with the human nature in a turmoil society of bombs, blood and fires of war. The free writing in the South expressing the inspiration of human life, imprint of national culture and history gave it undeniable values, created an effect associated with readers and by this way, it is also clear away the guilt, heavy preconceptions about things of literature of the South Vietnam in the period 1954-1975.

It can be affirmed that fundamental values of essay in Southern cities are key issues of the era: human life, national culture and history. All have been shown in a very personal way. This has made vitality, undeniable value of essay in Southern cities. However, in the process of expressing current issues, essay in Southern cities has also



certain limitations. These are wrong and extreme political perceptions and unobjective and prejudicial judgments about the revolution, about the national reconciliation in some authors. This extreme more or less obscures their delicate pages.

## CHAPTER 4. ARTISTIC CHARACTERISTICS OF ESSAY IN SOUTHERN CITIES (1954 – 1975)

### **4.1. Capacity and structure**

#### ***4.1.1. Capacity***

As said above, the difference in capacity serve as basis for classifying essay into styles: *short essay, medium essay and long essay*. With these criteria, along with the "length" of works is surveyed, we divide essays in Southern cities (1954 - 1975) into two main types: *short essay and long essay*.

Basically, the capacity division of essay in Southern cities (1954 - 1975) into *short essay or long essay* is only relative. Although capacity is short, long or too long, the important thing is still in emotions and thoughts that writers send into words.

#### ***4.1.2. Structure***

For essay, structure is one of aspects clearly indicating the nature of freedom, flexibility. Each essay often does not have certain pattern or standard; its structure is usually organized and made outline according to the emotional and movement circuit of the writers. That is also one of the unique features of this genre.

According to our observations, based on the essay capacity (mainly short essay and long essay), structure of the essay is primarily organized according to the emotional circuit, according to the sequence of events or chronological order.

In some cases, structure of an essay is based on psychological movement law of the author's "personal ego". This becomes particularly useful when the essay genre inherently belongs to the realm of ego, of confirming the role of the individual in society.

## **4.2. Language and tone**

### **4.2.1. Language**

*Lyrical language.* In literary essay in general and essay in Southern cities (1954 - 1975) in particular, the poetry always spreads into all aspects of the work, makes work become lively, both showing the romance of the writer and also making the work become "softer" and less dry and lengthy of prose language in general. Poetry is often expressed through expressive image so it is capable of convincing, appealing readers.

*Language of thoughts, memories.* Nostalgic language often appears in the lyrical essays, especially works containing cultural depth. Among essays' typical authors in Southern cities, many authors use nostalgic language class such as Vu Bang, Mai Thao, Vo Phien, Binh Nguyen Loc, Nguyen Xuan Hoang. The use of nostalgic language class in the essays has become an useful means of delivery when writers are either on state of looking to the past or getting away from their loneliness.

*Philosophical language.* In the essay in Southern cities in the period from 1954 to 1975, the philosophy in language is also very noticeable. Philosophical language makes the work more generalizable and convincing. This is the way that writers use to present ideas and express feelings effectively.

### **4.2.2. Tone**

*Humorous and sentimental storytelling tone.* In an essay, the author's sentiment is expressed through writing style of talking to -

dialoging between the author and the reader, even self-asking and self-talking with yourself. This is one of common features of tone in the literary essays' authors in Southern cities.

The grace of essay, besides storytelling and sentimental way is also a way to recognize and analyze the things and phenomena with humor.

*Apologetic, holistic tone.* In essay in Southern cities (1954 - 1975), holistic, apologetic tone is, although not common, an easy to see tone. This tone is reflected much in the works of Vo Phien, Vu Bang and especially in the essay collection of Nguyen Ngoc Lan.

**Sub-summary:**

It can be seen that, any genre has its own characteristics. These characteristics promote the advantages in the transmission of emotional feelings, concerns about the time of the author to the readers. If the value of thought, perception of essay is on mainstream inspiration, which inherently arises from the facts, from the issues belonging to individual as well as community posed in a direct way, its attraction depends heavily on the form and presentation of the work.

Mainstream inspiration of essay in Southern cities in the period of 1954 - 1975 is concentrated expression in the aspects: human life inspiration, national culture and history. In terms of art, the essay's special feature is shown mainly through structure, capacity, language and tone. These ways of expression highlight special features of human, culture and history - key point of the work's contents. It contributes to proving values of essay in Southern cities.

## CONCLUSION

Essay in Southern cities (1954 - 1975) is a literary genre launched in association with the circumstance of the country's division at the 17th parallel in 1954 and ended with the event of the country's reunification in 1975. In spite of only existing and developing in a short time and in a particular social regime of Southern Vietnam, it still has its own undeniable achievements and values; contributes to making literary appearance of Southern cities in particular, Vietnamese literature in general more diverse and lively.

As a special literary genre, with a synthesis between narrative and lyrical elements, essay in Southern cities were chosen by many writers to convey their feelings; however, authors who could withstand and be really successful are not much. Among those who came to essay in Southern cities, only some authors such as Vu Bang, Mai Thao, Vo Phien, Nguyen Xuan Hoang, Nguyen Ngoc Lan, Binh Nguyen Loc, Son Nam, Thanh Tam Tuyen are those who left their mark through typical and excellent essays containing many values of content and art.

Since its formation, development and until its end, essay in Southern cities had its own appearance, confirming its place in the process of contemporary Vietnamese literature. The movement of essay in Southern cities was associated with literature and social context of Southern Vietnam from 1954 to 1975 and it is divided into two main periods: first ten-year period (1954-1963) and last ten-year period (1964 - 1975) with its own achievements and characteristics. That difference was formed based on the change in consciousness of writers before the fluctuation of political and social situation.

Any genre has its own characteristics. When these characteristics

promote the advantages in the transmission of emotional feelings, concerns about the time, it will be useful in showing what the author sends to the readers at pains. Fundamental values of essay in Southern cities are reflected in two major aspects: content and art. Regarding essay's content, these are key issues of the time, expressed through the inspiration of human life (with concerns, nostalgia, loneliness of human before the time); national cultural values (with regional cultural characteristics, culinary art, foreign culture); historical inspiration (arose from political and social events, aspiration for peace expressed mainly through the issues of war and religion). Regarding essay's form, the attraction of essay in Southern cities is derived from the specific elements such as language, tone or through specific structural styles of the genre. Both aspects: content and form have specific features compared to essay in other circumstances in the history of national literature. Those features make own vitality and value of essay in Southern cities.

Essay in Southern cities, due to its formation and development in a particular social and historical context, is a kind of manifold nature very clearly. The manifold is reflected in the abundance of the tendencies of thought, philosophical viewpoints and political objectives that the author pursues; manifold in art style and writing style. On this basis, many works have reached perfection in both content and art; many essays imbue with noble humanity, humanitarian values. These are important achievements, contributing to the capital of national literature in general. However, many essays in Southern cities in this period carry prejudices in perception, thought. These extremist, prejudice and even hateful ideology of writers makes literary works become documents distorting facts and of

course it is only of temporary significance; the author, accidentally or intentionally, is taken advantage and becomes opportunist by chance and even hack writer for the regime. In fact, when the Republic of Vietnam institution collapsed, its fate will quickly end. That is cruel law of literature and life.

The selection of authors and works considered typical to conduct research does not mean that essay in Southern cities has only these authors and works. In fact, In fact, there are still a few unknowns that we cannot reach for many reasons. Within the framework of the thesis, we have focused only on mentioning and researching typical authors and works as the case of typical nature.

From what has been implemented in the thesis, our desire is that this understanding, research can help make scientific judgment and assessment about essay in Southern cities (1954 - 1975) thereby giving a multidimensional view on a cultural and literary region which has long since had many gaps. On the other hand, the thesis is to find out the movement laws of literature, draw the lessons, summarize the experiences. Of course, "Literary work is still a thing that cannot grasp, it always is something else, through misread" (Truong Dang Dung); as a result, the thesis certainly remains limited. However, we hope that through this topic, many other problems and many further research directions will be raised.